vagyunk", „Cancer", „Rozmaring-ének", „Szolid tudás" vagy „A spirituális keresés vége".

Ugyan a 154–158. oldalon felsorakoztatott *„Bölcsesség tanítói"* közül számunkra sok nem elfogadható, Kőszegi Lajos szubjektív élményein, megélésein alapul, mint például az *ajahuaszka*-tapasztalat hangsúlyozása. A szerzőre és fő műfajára is jellemző az érzelmekkel átszőtt egyéni megélések általánosítása. Ennek ellenére sokra tartjuk a világát, a hamvasi spiritualitás önzetlen, nem csupán intellektuális, literális és filológiailag túlbonyolított továbbvitelét. A könyv csak az Írók Boltjában kapható.

H. R.

Ambrus Lajos
AZ ÉN SZŐLŐHEGYEM
141 oldal (Szombathely, 2005, B. K. L.)

LUGAS
277, 244, 269 és 157 oldal (Budapest, 2002, 2008, 2012 és 2015, Kortárs)

„A dolgok eredettörténetét kell elmondani, mert ezek nélkül nem tudunk semmit."

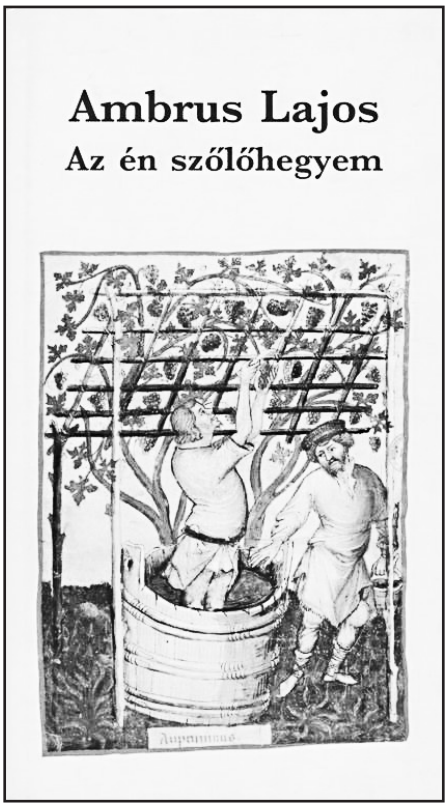
Az akkortájt még főként szamizdatokra fanyalodó olvasóközönség kisebb csodaként könyvelte el az *Életünk* folyóirat 1987 szeptemberében, Hamvas Béla születésének 90. évfordulójára megjelent emlékszámát. Sokan ekkor figyeltek föl először a szerkesztő Ambrus Lajos nevére, de írásművészete szélesebb körben igazán a *Magyar Nemzet* szombati mellékletének Lugas-sorozata révén vált ismertté a 2000-es évek elején.

Huszonévesen még *„naiv és spekulatív szövegeket"* írt, de azóta is vallja, hogy *„jelentős, átszűrt életanyag nélkül aligha lehetséges érvényes prózát írni. Elvágyódó, burokban élő ember nem ír hiteles prózát, csak spekulációkat, utánérzéseket és stílusgyakorlatokat."* (Győrffy Ákos riportja. *Mandiner*, 2019. december 22.) Ez az *„átszűrt életanyag"*, az írói inspiráció folyamatos és lelkesítő forrása Ambrus számára a gyümölcsöt termő anyaföld és annak régen élt és ma élő kertészei, gyümölcsnemesítői, borászai. Szerzőnk tájékozottsága ezen a területen oly mértékben zavarba ejtő, hogy a kegyes olvasó némelykor igen elbizonytalanodik: vajon Bereczki Máté, Entz Ferenc vagy Mathiász János (és velük a felsorolásba még jóformán belé sem kezdtünk) mára jórészt elveszett alma-, körte- vagy szőlőfajtáinak Magyarországa csakugyan létezett-e valaha, és ha igen, hogyan enyészhetett el oly nyomtalanul? Miközben Ambrus és olvasói számára nagyon is élő, példázza az anyaföld és a szó valódi „interaktivitását", annak örök igazságát, hogy az ember ujjai *(digiti)* legelsősorban nem telefon- és más billentyűk nyomkodására valók, hanem műalkotások létrehozására és a föld megművelésére. A föld a kéz, az ujjak hatására válik művé és a gyümölcsök már nemcsak a földéi, de a szelleméi is, tápláléknál többek, melyek az ember, a föld és a szellem egységét, egymást áthatását mutatják. Aki Ambrus tudós esszéit olvassa, úgy érezheti magát, mintha a 19–20. század természetbúváraival, kertészeivel és gyümölcsnemesítőivel vagy akár Jókaival, a *„szenvedelmes gyümölcsésszel"* merülne mély és komoly, ám a mókát sem felejtő éjszakai beszélgetésbe.

Szerkesztőként mélyrehatóan ismeri a kortárs, sűrűn és értelmetlenül változó irodalmi divatokat, de íróként esze ágában sincs követni őket, hiszen mélyebbek és ősibbek azok az áramlatok, melyekhez kapcsolódik. A *„korszenvedélyek"*, a politikai és pszichológiai téveszmék igazolása helyett *„a dolgok eredettörténetét kell elmondani, mert ezek nélkül nem tudunk semmit."* (Győrffy Ákos interjúja)

Miért nem „divatos" vagy legalább még szélesebb körben ismert szerző Ambrus Lajos? Mikor tőle világosabban senki sem figyelmeztet a

biodiverzitás eltűnésére (több helyütt, de például: „Pónyik és Batul"), a Badacsony, a Tóti-hegy vagy a Ság bazaltbányászat okozta, immár soha be nem gyógyuló tájsebére, a tiszta étel és a tiszta bor testi-lelki egészséggel való összefüggésére („Áldott gabona", „Nyelv és gyomor"). Alig látható világosabban a „klímahiszti" álságossága! Ha egy gondolatfüzér felfogása néhánnyal több agytekervényt kíván, mint a rasztahaj növesztése vagy az eldobált szemét összeszedése, akkor az a gondolat elenyészik a demagóg szólamok özönében. Aki a modernitásból nem tud kitekinteni, nem képes a súlyos környezeti gondok valódi gyökerét meglátni, sem megoldásuk biztos alapját kínálni, nem veszi észre, vagy nem veszi komolyan, hogy a gondolkodás és a szemlélet elfajultsága minden külső-belső baj végső oka. Ráadásul Ambrus a múlt értékeit tárja elénk, és haladáshívő kortársaink zöme számára ez megbocsáthatatlan: „Nem korszerű" – mondják ki a megsemmisítőnek szánt végzést. De mindez lepereg róla, írásaiban sem kesergésnek, sem hamis nosztalgiának nincsen nyoma, fennhéjázó magyarkodásról nem is szólva. Tudós kertész ő, aki ugyanazzal az elhivatottsággal, türelemmel és komolyan teszi dolgát a gyümölcsösben is, az íróasztal mellett is. *„Alig van magyar szó, amely olyan mélyre taszítana az időben, mint a* kert *szavunk: ez bizony kulturális szédület és nyelvi gazdagság. Egy régi beszéd kulcsfontosságú toposza; az öreg Czuczor–Fogarasi nagyszótár szerint is körhelyet,* kerített *helyet vagy teret jelent; már egy 1055-ös oklevélben, a Jerney-kódexben is felbukkan:* »locus Kerthel nomine, ad fœnum utilis.« *(…) És persze van gyümölcsös, káposztás, virágos kert. Mulató kert. Angol, francia ízlésű kert. Házi kert. Szőlős, dinnyés kert. Veteményes kert és méhes kert, vadas kert, szérűs kert, tüzelőfás kert. Aztán kolostorkert, kúriás kert, parasztkert, parókiakert, csűrös kert, orvosi kert, levendulás, zsályás sátoroskert, ezernyi valóságos nyelvi emlék, hogy csak az elfelejtett magyar preraffaelita teoretikust és művészt, Thoroczkay-Wigand Edét idézzem, aki a régi és »míes« kertekről írt az elmúlt századelőn pompás könyvecskét. És itt van a poézis szent kertje, csak a magyaroknál, akiknél mindez bibliai-paradicsomi áhítatot, a növények bűbáját, valamint a lélek szabadságát és halhatatlanságát jelenti."* („Az szép kies kertekről")

Tudományos alaposságú és pontosságú, de a divatos és felszínes tudományoskodástól mélyebbre látó elemzései, az általa felkutatott eszmék, hősök és elfeledett gyümölcsök megmutatják *„a dolgok eredettörténetét"* és az egyértelmű célokat, a tiszta gondolatét és a gondozott kertét egyformán. Az európai kultúra vergiliusi *„bukolika"* néven ismeri a gondtalan pásztorélet és a gondozott kert összefüggését, de ez a kapcsolat ősidei kultuszok körében gyökerezik (*cultor:* gondozó, művelő, nemesítő, szentként tisztelő). És mégis és újra: mire való az ember ujja (*digitus*)? Arra, hogy életfogytiglan billentyűzeten vándoroljon, miközben szemét és elméjét roncsolja értelmetlen munkák és szórako-

zások között? Vagy inkább arra, hogy művelje a földet, a nyelvet és mindkettőn keresztül önmagát?

Ambrus bizonyosan megvalósította, hogy nem az ősöket kell követni, hanem azt, amit az ősök követtek. A változást, főként az öncélút, tehát ezért sem dicsőíti, de tudja elkerülhetetlenségét és még ebben az elkerülhetetlenségben is meg tudja látni a folytonosságot, sőt – bár esküdt ellensége a hanyagságból, feledékenységből, bármilyen okból bekövetkező rombolásnak és pusztításnak (nevezzék bár „megújulásnak") –, még a szomorúság fölött iróniával és derűvel is tudja szemlélni (lásd Rákosi elvtárs esetét Badacsonyban – *Az én szőlőhegyem*).

A kert sokarcúsága… és az irodalomé. A kert és a szó művelése. „*A kert a tisztánlátás és bölcsesség színtere, a régieket megemelve a Paradicsom előképe, az univerzalitás teljes és tiszta megnyilatkozása.*" (Győrffy Ákos interjúja) A szónak gyakran földillata van, ahogyan a kertész a gyomokkal, az író a nyelvi pongyolasággal küzd.

Az író-szerkesztő, tudományos kertész és borász után végül ejtsünk néhány szót a *pedagógus* Ambrus Lajosról. Széles e hazában majd' mindenki, aki azt hiszi magáról, hogy ért valamihez, nemritkán ki is fejti a véleményét, bár ne tenné. Művésznek is gondolják magukat még többen, önjelölt *creative art director*okkal több Dunát és Tiszát is el lehetne rekeszteni, nincs hiány bárgyú és/vagy ízléstelen festményekben, iromány okban, a fölösleges fényképek tömegéről nem is szólva. Olyanok viszont már kevesen akadnak, akiknek alkotásaiból az „*átszűrt életanyag*" képes a szemlélőt új életfelfogással megajándékozni, megújító erővel cselekvésre sarkallni. Aki Ambrust olvassa és még nem oltott gyümölcsfát, nem irtott gazt, nem figyelt fel őseink bőkezűen pazarló nyelvi és környezeti gazdagságára, nem fordult gyermeki és friss kíváncsisággal a régiség irodalmi értékei felé, remélhetőleg mindezt megteszi eztán. Ha az öreg Mészöly Miklós szerzőnket hívta segítségül, mikor szőlőt kívánt ültetni („Mészölyről két tételben"), aligha lesz bármelyikünk szégyenére vagy kárára, ha Ambrus Lajoshoz magához, vagy legalább könyveihez fordul gondjában. Még az is kiviláglik majd, ha szerzőnk úgy is érzi, a sok környezetvédő és mindenmentesen táplálkozó között nincsenek követői, vagyis „*hiába kiabál*", a hajdani kalotaszegi esperes vágyott sikere már az övé: lesznek, akik nem gyümölcsöket, hanem oltóvesszőket, *eszméket* lopnak fáiról, és az ezekben minden tavasszal meginduló nedvek fennen hirdetik a művészet és a tudomány megmegújuló Kertjének csodáját.

Ambrus Lajos (sz. 1950; forrás: Dunaújváros Online)

Murányi Tibor